

Posudek bakalářské práce

Elišky Bubíkové

na téma

Pojetí confirmace v Českobratrské církvi evangelické

Bakalářská práce Elišky Bubíkové se věnuje tématu, které se v posledních desetiletích stalo v Českobratrské církvi evangelické (ČCE) předmětem promýšlení a diskuzí. Z důvodu určitých proměn v praxi vysluhování večeře Páně dětem (srov. usnesení synodu ČCE *Účast dětí na večeři Páně* r. 2006) nutně dochází i k určitým posunům v teologickém chápání confirmace. Ucelený kritický pohled na pojetí confirmace v ČCE je tedy více než potřebný. Autorka si vytkla za cíl „objasnit, jaké koncepty confirmace v ČCE převládají a jak se konkrétně projevují během confirmační přípravy (neboli confirmačního cvičení) i confirmační slavnosti“ (s. 12). Předmětem její práce je tudíž zkoumání teologických konceptů a jejich konkrétních dopadů v katechetické a liturgické praxi confirmace. Přitom chce sledovat také případné proměny těchto konceptů.

Práce sestává ze dvou hlavních částí. V první se autorka zabývá dějinným pozadím confirmace, ve druhé již pojetím confirmace v ČCE. Práce je opatřena úvodem, závěrem a seznamem literatury. Celkem čítá 59 stran.

V první části se autorka věnuje poměrně podrobnému zmapování dějinného vzniku a vývoje confirmace z tzv. obřadu konsignace, který byl součástí křestní liturgie. Využívá přitom solidní sekundární literaturu a na některých místech i primární zdroje. Vychází z novozákonního pojetí křtu, pokračuje rozlišením dvou starocírkevních křestních tradic, staroasyrské a středomořské (*Apoštolská tradice*) a mapuje další vývoj křestní liturgie ve středomořské tradici (*Gelasiův sakramentář, Ordo romanus XI*). V celém tomto poměrně podrobném nástínu nakonec soustřeďuje pozornost na modlitby za dary Ducha svatého se vzkládáním rukou a označení čela chrismatem, které v rámci křtu představují ritus označovaný v Římě jako *consignatio*, posléze pod vlivem galské tradice jako *confirmatio*. V dalším kroku sleduje, jak se z konsignace stala samostatná svátost biřmování, jaký teologický význam s ní byl spojován, jak se k ní postavily jednotlivé reformní proudy a teologové v Čechách (Mikuláš z Pelhřimova, Petr Chelčický, Jan Rokycana, Jednota bratrská), které zpravidla odmítly pomazání křížem, ale ponechaly vzkládání rukou, a teologové v zahraničí (Luther, Zwingli, Kalvín). Nakonec sleduje další vývoj confirmace v díle Martina Bucera a Erasma Rotterdamského a jejich prostřednictvím napříč evropskými reformačními církvemi. Rozlišuje pokřestní katechezi sloužící jako příprava k prvnímu přijímání, kterou pěstoval Luther, Kalvín a Zwingli, a confirmaci spojenou s veřejnou zkouškou a vzkládáním rukou s prosbou o Ducha svatého, kterou šířil po vzoru Jednoty bratrské Bucer. Dále mapuje vývoj confirmace v pietistickém hnutí (Ph. J. Spener) až k jejímu rozšíření koncem 18. století.

Ve druhé části se autorka zabývá teorií a praxí confirmace v ČCE. Je si vědoma vzájemné provázanosti obojího, přesto s ohledem na chronologii pramenů a jejich závaznost volí postup od sledování teologických konceptů confirmace v liturgických knihách ČCE, přes praktické confirmační pomůcky až po debatu o confirmaci, která v ČCE intenzívně probíhala zejména v 50. letech 20. století (v církevním tisku) a po r. 2000.

Téma confirmace sleduje již v předběžných, nezávazných návrzích agend ČCE (*Příručka bohoslužebná*, 1925; 1932), dále v prvním a druhém vydání *Knihy modliteb a služebnosti* (1939 a 1953), kde pozoruje určité posuny (od pojetí confirmace jako obnovy křestní smlouvy k přihlášení se ke křtu; místo skládání slibů důraz na vyznání) až po *Agendu ČCE* z r. 1983, která

chápe konfirmaci jako „potvrzení smlouvy křtu a utvrzení ve víře“, jež v srdcích konfirmandů působí vzkříšený Kristus mocí svého Ducha (s. 29). Všimá si, že se posledně jmenovaná agenda vymezuje vůči pojetí konfirmace jako doplnění milosti přijaté ve křtu a klade důraz především na „požehnání konfirmandům formou přímluvné modlitby se vzkládáním rukou“ (s. 29). Zařazení pěti konfirmačních formulářů chápe jako doklad legitimacy rozmanité konfirmační praxe. Daří se jí tyto formuláře poměrně výstižně představit a charakterizovat. Nakonec připojuje pár slov o připravované nové agendě ČCE a konstatuje, že část ke konfirmaci dosud čeká na své zpracování. Oddíl je zakončen zdařilou souhrnnou reflexí shromážděných poznatků z jednotlivých agend. Autorka si všimá důrazu na katechezi a konfesi. Pozoruje rostoucí preferenci rozdělit slavnostní zakončení konfirmačního vzdělávání na zkoušku před staršovstvem a při konfirmační slavnosti (s. 33). V souvislosti s aspektem konfese pak sleduje upouštění od slibů, jimiž se obnovuje či potvrzuje křestní smlouva, a příklon k formě vyznání. Souvislost se křtem však spatřuje přítomnou ve všech agendách (nejslaběji v agendě z r. 1953). Pozoruje rostoucí význam přímluvné modlitby za dary Ducha svatého se vzkládáním rukou, náznak přístupu ke konfirmaci jako misijnímu prostoru a upozadění pojetí konfirmace jako admise k večeři Páně (s. 33).

V dalším kroku se autorka zabývá pojetím konfirmace v konfirmačních pomůckách ČCE, mezi něž řadí katechismy a konfirmační příručky. Podrobně studuje tyto prameny od 20. let minulého století až po současnost (*Z bible pro život, Kus vlastní půdy, Budiž věrný, Z pramenů života, Cesta života, Evangelický katechismus '88, Evangelický katechismus pro dospělé, Otázky a odpovědi, Průvodce světem pro náctileté: Dvakrát měř, jednou věř...*) a nastiňuje, jak se k vyznavačskému pojetí konfirmace stále silněji přidává moment katechetický. Sleduje také proměny forem konfirmačních příruček od klasických otázek a odpovědí k preferenci formy rozhovoru, která podněcuje k samostatnému přemýšlení.

Nakonec se autorka věnuje debatě o konfirmaci, jak probíhala zejména na stránkách církevního tisku. Počátky debaty, která vyvrcholila v 50. letech na stránkách *Křesťanské revue* a *Českého bratra*, nachází již ve 30. letech (Jeschke, Hoffmanová, Křenek, Šoltész), kdy se příspěvky soustředily především na problém slibů a vyznání. Velmi plasticky vykresluje průběh debaty, v níž se vůči vyznavačskému pojetí konfirmace vymezovalo pojetí spíše katechetické či kladoucí důraz na přijetí do společenství večeře Páně a padaly nejrůznější návrhy na řešení podoby a funkce konfirmační slavnosti (Jeschke, Zelený, Hájek, Sláma, Hlaváč, Vydrář, Dvořáček). Všimá si konkrétního dopadu této debaty na podobu konfirmačních formulářů v agendě z r. 1953, v níž jsou sliby nahrazeny vyznáním. Mezi příspěvky po r. 2000 se autorka zabývá především diplomovou prací R. Včelné *Teorie a praxe konfirmace v ČCE* (2002), obsahující empirický výzkum k vnímání konfirmace v ČCE a rozbor otázek a problémů, které s konfirmací souvisejí. Dále sleduje proměnu oficiálního postoje ČCE k účasti dětí na večeři (2006) a příspěvky k otázce konfirmace z pera L. Beneše, I. Ryšavého, D. Balcara, M. Slámové a P. Galluse. Vedle katechetického a vyznavačského prvku se v nich objevuje důraz na prvek církevní socializace a misijní dimenzi konfirmační přípravy. V příspěvku T. Pavelky pak autorka nachází dosud příliš nereflextovanou perspektivu přechodového rituálu, kterou spolu s pojetím konfirmace jako misijního prostoru vnímá jako nosné oblasti pro budoucí promýšlení smyslu konfirmace (s. 49).

V závěru předkládá důkladnou reflexi teologických důrazů ve zkoumaných oblastech a naznačuje směr, jímž by se mohla ubírat práce na nových konfirmačních formulářích ČCE.

Souhrnně lze říci, že se bakalářská práce Elišky Bubíkové vyznačuje jasnou koncepcí, čistým metodickým zpracováním, logickou a srozumitelnou argumentací, kultivovaným jazykem i zdařilou grafickou úpravou. Našla jsem v ní jen zcela zanedbatelný počet překlepů a

dvě gramatické chyby (s. 17: „někteří je *omezily*“; s. 52: „tyto kurzy [...] mají smysl *sami o sobě*“). Celkově autorka práce prokázala schopnost porozumět teologickým textům různých žánrů, kriticky je reflektovat a výstižně interpretovat. Dokázala se zorientovat v široké problematice dějin křesťanské iniciace, ačkoli tato oblast je zpravidla součástí až magisterského studia. Velmi obratně pracuje s prameny i sekundární literaturou; převažují české tituly, ale vzhledem k tématu práce je to logické. Domnívám se, že její záměr popsat pojetí konfirmace v ČCE, vysvětlit jeho kořeny a vysledovat určité konceptuální vývojové linie byl dostatečně naplněn. Práce podává solidní historický přehled, ale zároveň otevírá i průhledy do budoucna. Zdařile propojuje otázku po smyslu konfirmace s otázkou po její praktické podobě. Díky tomu může být užitečná i pro tvůrce nových konfirmačních formulářů ČCE.

Bakalářskou práci Elišky Bubíkové vřele doporučuji k obhajobě a vzhledem k jejímu kvalitnímu zpracování navrhuji hodnocení písmenem A (výtečně).

V Praze, 21.8.2020

doc. Tabita Landová, Ph.D.

Otázky k rozhovoru při obhajobě:

1. V závěru své práce uvádíte jedno ze svých zjištění, že „obecně lze u konfirmace v ČCE sledovat přesun pozornosti od společenství k jednotlivci“ (s. 52). Nemá tento trend i určitá úskalí? A pokud ano, jaká? Čím lze rostoucí individualizaci v oblasti konfirmace vyvažovat a usměrňovat?
2. Za složku konfirmace, jejíhož potenciálu by bylo dobré využít, pokládáte „přímluvnou modlitbu se vzkládáním rukou a s tím související přijetí konfirmandů za dospělé ve víře“ (s. 51). Neznamená to v podstatě více se přiblížit smyslu tradičního biřmování?